

Uchwała z dnia 24 listopada 2006 r., III CZP 114/06

Sędzia SN Józef Frąckowiak (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Krzysztof Pietrzykowski

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku "M." – Fundacja Pomocy Rodzinom Chorych na Mukowiscydozę w K. o zmianę wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 24 listopada 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2006 r.:

"Czy i w jakiej formie w świetle art. 3,4 i 5 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 o fundacjach (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 46 poz. 203 ze zm.) fundator może dokonać zmiany ustalonego przez siebie statutu fundacji w sytuacji, kiedy statut nie zawiera żadnych postanowień w przedmiocie zmiany statutu?"

podjął uchwałę:

Fundator nie może zmienić statutu fundacji, gdy jej statut nie upoważnia go do dokonywania takich zmian.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Krakowie, rozpoznając apelację "M." Fundacji Pomocy Rodzinom Chorych na Mukowiscydozę w K. od postanowienia Sądu Rejonowego w Krakowie z dnia 14 kwietnia 2006 r., powziął istotne wątpliwości i na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które powstało na tle następującego stanu faktycznego.

"M." Fundacja Pomocy Rodzinom Chorych na Mukowiscydozę żądała wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego zmian statutu Fundacji – ujawnienia nowego organu fundacji (komisji rewizyjnej) oraz o nadanie jej statusu organizacji pożytku publicznego. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 14 kwietnia 2006 r. oddalił wniosek, podkreślając, że brak podstaw prawnych dla dokonania przez fundatora

zmian statutu wnioskodawcy, gdyż zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r., Nr 46, poz. 203 ze zm. – dalej: "u.fund."), zmiana statutu przez fundatora jest dopuszczalna tylko wtedy gdy statut przewiduje taką możliwość. (...)

Wątpliwości Sądu Okręgowego wiążą się z lakonicznością ustawy o fundacjach, która wprowadziła dopuszcza możliwość zmiany statutu fundacji (art. 5 i 11), ale nie wskazuje trybu, w którym zmiana ta mogłaby zostać dokonana. W szczególności, ustawa ta nie zawiera regulacji, z których wynikałoby, kto i w jakim trybie może dokonać zmian statutu fundacji, gdy sam statut takiej zmiany nie przewiduje. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Konstrukcja prawna fundacji zakłada, że fundator może wpływać na jej kształt prawny tylko w sposób ściśle określony przez prawo, a jego rola uwidacznia się przede wszystkim na etapie tworzenia fundacji. Od jego woli zależy zarówno to, czy fundacja powstanie, jaki cel ma realizować, jakim majątkiem będzie dysponowała dla zrealizowania tego celu, jak również jak będzie wyglądał jej urząd wewnętrzny. Te podstawowe cechy konstrukcji prawnej fundacji fundator określa w oświadczeniu woli o ustanowieniu fundacji oraz w statucie. Inaczej niż w przypadku osób prawnych typu korporacyjnego, rola fundatora kończy się w zasadzie po zarejestrowaniu fundacji i uzyskaniu przez nią osobowości prawnej. W literaturze i orzecznictwie podkreśla się, że od tego momentu fundacja staje się niezależną od woli fundatora osobą prawną, która działa tylko na podstawie ustawy i statutu (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2000 r., III CZP 42/00, OSNC 2001, nr 5, poz.67 oraz z dnia 18 kwietnia 2000 r., III CZP 9/00, OSNC 2000, nr 9, poz. 153).

Związki fundatora z fundacją mogą pojawić się także już w okresie, gdy jest ona osobą prawną, lecz podstawą do wpływania na działalność fundacji nie jest wtedy wprost wola fundatora, jak wynika z art. 4 u.fund. fundacja działa bowiem tylko na podstawie przepisów ustawy i statutu. Ustawa nie przyznaje fundatorowi żadnego uprawnienia, z którego mógłby on wywodzić swoje prawo do wpływania na działalność fundacji, bez uprzedniego postanowienie statutu. Wola fundatora może mieć więc znaczenie dla określenia sposobu funkcjonowania fundacji tylko wtedy, gdy zezwala na to statut. Fundator, który chce zagwarantować sobie wpływ na funkcjonowanie fundacji, musi to przewidzieć i stworzyć dla siebie podstawy takiego

działania w statucie fundacji. W ten sposób każdy kontrahent fundacji i każdy, czyjego interesu dotyczy jej działalność, może na podstawie ustawy i statutu, dostępnego w Krajowym Rejestrze Sądowym, określić, jakie osoby mają wpływ na funkcjonowanie fundacji. Jest to konsekwencją przyznania fundacji osobowości prawnej, czyli wyraźnego oddzielenie, z prawnego punktu widzenia, samej fundacji i jej fundatora, jako odrębnych osób, co sprzyja przejrzystości i bezpieczeństwu obrotu.

Wbrew sugestii wyrażonej w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego, z przepisów ustawy o fundacjach nie wynika uprawnienie fundatora do podejmowania działań dotyczących fundacji, takich jak zmiana statutu lub mianowanie członków zarządu. Należy także wskazać, że nawet gdyby fundator mógł dokonywać zmiany statutu bez upoważnienia statutowego, to problem możliwości zmiany statutu fundacji zostałby rozwiązany tylko częściowo; w razie śmierci fundatora będącego osobą fizyczną lub ustania osoby prawnej i tak nie byłoby osoby mogącej dokonać zmiany statutu.

W sytuacji gdy fundator, ustalając statut, nie zastrzeże dla siebie prawa do jego zmiany, nie ma podstaw do uznania, że może on skutecznie tego dokonać. Trafnie jednak Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że z art. 5 i 11 u.fund. wynika dopuszczalność zmiany statutu fundacji także po jej zarejestrowaniu. Co więcej, za dopuszczalnością takich zmian przemawiają ważne względy celowościowe, może się bowiem okazać, że zmieniły się warunki społeczne, ekonomiczne lub prawne, które uzasadniają zmianę statutu, ułatwiającą realizację założonego celu, a nawet, że taka zmiana jest niezbędna, aby ów cel osiągnąć. Brak w takiej sytuacji racjonalnych podstaw dla wykładni przepisów ustawy o fundacjach, która wykluczałaby dokonanie użytecznej lub niezbędnej zmiany statutu. Powstaje jednak istotne pytanie, kto i w jakim trybie takiej zmiany może dokonać, gdy statut fundacji nie zawiera żadnych postanowień określających sposób jego zmiany. Ustawa o fundacjach nie przewiduje stosownej regulacji, skoro jednak zmiana taka powinna być dopuszczalna, a brak podstaw, aby uznać, że może jej dokonać fundator, pozostaje wypełnienie istniejącej luki w drodze wykładni przy zastosowaniu analogii.

Jako uprawniony do dokonywania zmian statutu w grę może wchodzić zarząd fundacji lub organ, który sprawuje nad nią nadzór, czyli właściwy ze względu na cel fundacji minister lub starosta powiatu, na terenie którego fundacja ma siedzibę. Organy te nie mają jednak uprawnień do bieżącego wglądu w działalność fundacji,

a ich rola polega na czuwaniu nad tym, aby działalność fundacji mieściła się w granicach określonych ustawą i statutem. Z tego względu trudno na tle ustawy o fundacjach uzasadnić przyznanie im kompetencji do dokonywania zmiany statutu.

Z art. 10 u.fund. wynika, że zarząd fundacji kieruje jej działalnością oraz reprezentuje ją na zewnątrz. Jeżeli więc w określonej sytuacji zarząd dochodzi do wniosku, że ze względu na cel fundacji konieczna lub pożądana jest zmiana jej statutu, to właśnie on powinien być uprawniony do przeprowadzenia takiej zmiany. Do zmiany statutu dokonanej przez zarząd należy stosować te przepisy ustawy o fundacjach, które dotyczą działania zarządu oraz ogólnie odnoszą się do zmiany statutu. Oznacza, to że jeżeli ze statutu wynika, iż fundacja ma również inne organy, których zgoda jest potrzebna w razie podejmowania przez zarząd określonych uchwał, to zmiana statutu będzie wtedy wymagała uchwały innego lub innych organów fundacji. Nawet gdy ze statutu nie wynika wprost taka kompetencja, to mając na względzie znaczenie zmiany statutu fundacji dla jej funkcjonowania, inny organ lub organy fundacji powinny wypowiedzieć się w tej sprawie.

Do uchwały zarządu w sprawie zmiany statutu stosuje się także, przepisy uprawniające właściwego ministra lub starostę do wystąpienia do sądu o uchylenie uchwały zarządu rażąco sprzecznej z celem fundacji, postanowieniami statutu lub przepisami prawa. Uchwała zarządu o zmianie statutu podlega również kontroli ze strony sądu rejestrowego (art. 11 ust. 2 i art. 9 u.fund.). Uprawnienia nadzorcze właściwego ministra lub starosty oraz kontrola ze strony sądu rejestrowego są dostatecznym zabezpieczeniem przed nadużywaniem przez zarząd fundacji uprawnień do zmiany jej statutu. Gdyby bowiem zmiana taka było użyteczna tylko dla samych członków zarządu, a nie dla fundacji, to wspomniane środki nadzorcze i kontrolne zapobiegą jej skutecznemu dokonaniu. Proponowane rozwiązanie wypełnia więc lukę w ustawie o fundacjach, a jednocześnie nie prowadzi do nadużywania pozycji zarządu dla realizacji celów sprzecznych z tymi, które określone zostały przez fundatora w akcie o jej utworzeniu. (...)

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 390 k.p.c., jak w uchwale.